

Framtidstro för landsbygden framåt

Centerpartiets Norrlandsrapport

NÄRODLAD
POLITIK

Centerpartiet

Framtidstro för landsbygden framåt

Landsbygden försummas i Sverige och samhället håller inte vad man lovat. Människor på landsbygden betalar i regel högre skatt, men får sämre service. På många platser finns inte välfärden tillräckligt nära, tryggheten brister och infrastrukturen är eftersatt. Det borde inte vara så. Sveriges framgång måste komma hela landet till del.

På många platser har staten vänt landsbygden ryggen. Detta syns särskilt tydligt i Norrland. Under en längre tid har Norrland försummats och Sverige riskerar att delas. För att vända utvecklingen i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Väster-norrlands och Gävleborgs län behövs starka och långsiktiga reformer.

Norrland är en rik del av Sverige med sina stora naturtillgångar av bland annat skog, malm och vatten. Men trots att skogsnäringen, vattenkraften och turismen omsätter flera miljarder varje år saknas det både poliser och läkare. Människor får betala högre kommunalskatt jämfört med genomsnittet i Sverige och både vägar och järnvägar är eftersatta. Så ska det inte vara.

Centerpartiet tänker vara med och lyfta landsbygden. Behovet av ett nytt politiskt ledarskap är stort. För att skapa ett blomstrande Norrland vill Centerpartiet genomföra åtta förändringar som säkrar trygghet i hela landet, skapar en fungerande infrastruktur, låter mer av det värdet som skapas i Norrland stanna kvar genom att skatteintäkterna från vatten- och vindkraft stannar i regionerna och slutligen genomföra förslag för mer pengar i plånboken för boende i Norrland.

Centerpartiet går till val 2018 på att hålla ihop landet och för att återupprätta framtidstron i Norrland och på hela den svenska landsbygden.

1. Fler fasta läkarkontakter och bättre läkartäthet i Norrland
2. Mobila ungdomsmottagningar i Norrland
3. Fler poliser i Norrland
4. Avskrivning av studielån för den som arbetar i glesbygdskommun
5. Åtgärds paket för bättre vägar i norra Sverige
6. Åtgärds paket för bättre järnvägar i norra Sverige
7. Värden från naturresurser ska stanna där de skapas
8. Landsbygdsavdrag för likvärdig service och mer pengar i plånboken för människor på landsbygden

Trygghet i Norrland

Ansvar för att garantera människors säkerhet och trygghet är en av statens viktigaste uppgifter. Tryggheten ska värnas i hela landet, oavsett om du bor på landsbygden eller i storstaden. Polisen måste vara närvarande, tillgänglig och synlig för människor i hela landet. På samma sätt ska alla känna en trygghet i att vården och omsorgen ska hålla hög kvalitet och finnas tillgänglig för alla i hela landet. För Centerpartiet är det viktigt att alla människor – oavsett ålder, kön eller bostadsort – har rätt till en nära och tillgänglig vård.

Fler fasta läkarkontakter och bättre läkartäthet

När man är sjuk ska man ha rätt att snabbt träffa en läkare och få den vård man behöver, oavsett var i landet man bor. Då måste den vård som finns närmast människor – primärvården – byggas ut och vi måste få fler läkare att vilja jobba där. Vårdcentralerna i Jämtland, Gävleborg, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland har idag svårt att rekrytera fasta läkare vilket gör att många patienter saknar en fast läkarkontakt. Det vill Centerpartiet ändra på.

Centerpartiet vill att alla ska ha rätt till en fast läkarkontakt och att den som vill ska kunna lista sig hos läkare. När du listar dig, är det hos den läkaren du får hjälp med stort och smått på vårdcentralen. Du ska också få möjlighet att ha kvar samma läkare om denne exempelvis byter arbetsplats eller startar en mindre klinik. Då behåller ni en relation och kunskapen om dig och din sjukdomshistoria går inte förlorad.

I Norrland saknas över hälften av de läkare som skulle behövas inom primärvården. Jämtland har till exempel bara 30 procent läkartäckning, resten av tjänsterna är vakanta¹. Den utvecklingen måste vändas för att alla ska ha rätt till en fast läkarkontakt. Problemen i primärvården går att lösa. Det visar utvecklingen i Norge som genom en primärvårdsreform på kort tid gått från att bara halva befolkningen haft en fast läkarkontakt till att nästan alla har det i dag. Lösningen var en förändring som gjorde det möjligt för läkare att driva mindre vårdenheter. Det ledde till en ökad rekrytering av läkare till hela primärvården, där antalet läkare ökade mest i de minst och mindre centrala kommunerna mellan 1997 och 2012². Bara i Nord-Trøndelag som är en glesbygdsregion och kan jämföras med Jämtland, har läkartäckningen förbättrats med nära 60 procent mellan åren 2005-2017³. Detta talar för goda förutsättningar att samma reform skulle leda till fler fasta läkarkontakter i Jämtlands län, där endast 30 procent av vårdcentralerna var fullbemannade 2015 och 33 procent hade en fast läkarkontakt⁴. Genom en primärvårdsreform liknande Norges skulle Jämtland kunna vända trenden precis som grannregionen Nord-Trøndelag. Det skulle på en tioårsperiod innebära att antalet fullbemannade vårdcentraler ökar med närmare 60 procent.

En av de viktigaste förändringarna som gav Norge en stark primärvård handlar om att läkare fått möjlighet att driva egna verksamheter i liten skala. Därför anser Centerpartiet att denna vård ska kunna bestå av både större vårdcentraler och mindre mottagningar med bara en läkare och en sjuksköterska. På så sätt kan det bli möjligt

1 Läkarförbundets primärvårdsenkät 2015

2 Riksdagens utredningstjänst 2015

3 Riksdagens utredningstjänst 2018

4 Läkarförbundets primärvårdsenkät 2015

för en läkare utan eget kapital att starta egen mottagning med ett mer begränsat åtagande, medan övrig primärvård kan erbjudas på annat sätt. En sådan förändring skulle också öka förutsättningarna för att bedriva vård även i mer glest befolkade delar av landet. I stora delar av Norrland, där befolkningsunderlaget är för litet för att kunna bedriva de stora vårdcentraler som primärvårdsuppdraget idag kräver, kan man istället få fler mindre mottagningar. Det skulle innebära att fler människor får närmare till vården.

Inför mobila ungdomsmottagningar

Allt fler barn och unga lider av psykisk ohälsa. Sedan mitten av 1980-talet har andelen unga med psykisk ohälsa fördubblats⁵. Utan tvekan måste samhället bli bättre på att hjälpa de barn och unga som är i behov av stöd. Idag är det dock långa köer till barn- och ungdomspsykiatrin. Enligt det nationella målet ska 90 procent av de barn och unga som söker vård få komma på sitt första besök inom 30 dagar, men idag är det enbart tre landsting eller regioner som lever upp till detta⁶.

Då det inte alltid är möjligt att ha fysiska mottagningar på plats, vill Centerpartiet satsa på att öka tillgången till mobila ungdomsmottagningar i de delar av landet där det behövs. Vi vill därför satsa 50 miljoner kronor som landsting och regioner får ta del av och i samverkan med kommunerna utveckla mobila lösningar för att fler unga ska nås av ungdomsmottagningarnas verksamhet. Varje landsting/region får själva välja i vilken form man vill utveckla mobila lösningar. Det kan till exempel handla om bussar eller lastbilar som reser runt på olika orter i likhet med Blodbussen och TBE-bussarna. Det skulle också kunna ske i form av pop-up lokaler eller genom att personal från ungdomsmottagningarna besöker grund- och gymnasieskolorna via elevhälsan.

Ungdomsmottagningarna finns i hela landet och riktar sig till unga personer med frågor kring alltifrån psykisk ohälsa till preventivmedelsrådgivning. Genom ungdomsmottagningarna kan unga med exempelvis psykisk ohälsa fångas upp och – i de fall det är nödvändigt – remitteras vidare till specialiserad hjälp. På detta sätt ges förutsättningar att nå unga innan de utvecklat svårare psykisk ohälsa. Att ungdomsmottagningarna finns lättillgängliga för alla unga är därför centralt. Men på många ställen i landet – framför allt landsbygden – är befolkningsunderlaget så litet att det inte är möjligt att ha en fysisk mottagning. Det kräver nya lösningar för att säkerställa att unga har tillgång till den hjälp de behöver.

Centerpartiet vill:

- Att fler får en fast läkarkontakt och närmare till sin läkare genom att följa Norges exempel och reformera primärvården
- Göra det lättare för unga att få kontakt med vården genom att införa mobila ungdomsmottagningar

5 Folkhälsomyndigheten (2018): <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/darfor-okar-psykisk-ohalsa-bland-unga/>

6 Väntetider.se (2017)

Fler poliser i Norrland

Rätten till trygghet och att polisen kommer när vi behöver det borde vara något av det mest grundläggande i en fungerande rättsstat. Ändå har det blivit alltmer uppenbart att rätten till trygghet villkoras till var i landet man lever. Norrland är stort till ytan och alltför få poliser täcker upp det behov som finns för att se till att människor kan känna sig trygga och säkra på att de kan få hjälp om de behöver den. Genom att öka möjligheten att jobba som polis på deltid och öka antalet poliser i stort kan polistätheten och tryggheten öka.

I Norrland ska en polis täcka mer än 129 kvadratkilometer. I södra Lappland i Västerbottens läns inland, närmare bestämt i Sorsele, Storuman, Lycksele, Åsele, Dorotea och Vilhelmina, finns till exempel bara en enda polisbil som patrullerar området på vardagsnätterna. Med tanke på att det motsvarar nästan samma storlek som Danmark till ytan blir det svårt, näst intill omöjligt, för polisen att göra sitt jobb. Möjligheten att få snabb hjälp om något händer är liten och känslan av otrygghet riskerar att öka.

För att förbättra polisnärvaron i Norrland vill Centerpartiet öka både antalet polisanställda, poliser och deltidspoliser. Centerpartiet vill öka anslagen till polisen för att det ska bli 10 000 fler polisanställda i hela landet, såväl civilanställda som poliser, till 2024. Denna satsning måste komma Norrland till del. Det behöver också finnas fler närvarande poliser i Norrland för att öka tryggheten. Centerpartiet vill därför se 1000 fler poliser i Norrland till 2024.

Det ska vara självklart att man ska kunna känna trygghet i att polisen är närvarande oavsett var i Sverige man bor. Centerpartiet vill att poliser ska vara lokalt förankrade och att de som bor i området vet vilka de är. Med kontinuitet och erfarna poliser som stannar länge i samma tjänst är det lättare att arbeta långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete utifrån det som behövs lokalt. Det behövs också ytterligare resurser till Polismyndigheten för att kunna höja polisens löner i syfte att göra polisyrket mer attraktivt. Därför satsar Centerpartiet på att öka resurserna till polisen. Vi vill också införa en garanterad uttryckningstid vid allvarliga brott så att alla kan känna en trygghet i att polisen kommer inom en viss tid när det behövs.

För att snabbt öka polistätheten vill Centerpartiet öka möjligheten att jobba som polis på deltid. Vissa orter har en jämförelsevis låg brottslighet, men det är ändå viktigt att det finns tillgång till polis de gånger brott begås. Det skulle exempelvis kunna vara poliser som gått i pension, men kan tänka sig att arbeta deltid som poliser. Det skulle göra att fler poliser fanns nära människor även på landsbygden.

Centerpartiet vill:

- Att polisen ska vara närvarande och skapa trygghet, oavsett var människor bor
- Se 1000 fler poliser i Norrland till 2024
- Öka möjligheten att jobba som polis på deltid

Avskrivning av studielån för de som arbetar i en glesbygdskommun

Trots att det är många som drömmer om att bo på landsbygden saknas det i flera av Norrlands landsbygdskommuner lärare, sjuksköterskor och andra viktiga yrkesgrupper. För att fler ska våga ta steget och flytta till en landsbygdskommun eller flytta

hem igen efter studierna behövs en morot. I Norge har avskrivning av studielån visat sig vara en effektiv åtgärd för att fler ska flytta till landsbygden efter högre studier.

Därför föreslår Centerpartiet att den som flyttar till en landsbygdskommun ska kunna få sina studieskulder avskrivna med 10 procent per år. Ett liknande förslag lades fram av Landsbygdskommittén som tyvärr begränsade det till 23 utvalda kommuner i norr. Centerpartiets förslag går längre genom att rikta sig till ett större område.

Centerpartiets förslag kommer vara aktuellt för de som flyttar till Norrlands inland och norra Dalarna minus Östersund, det som kallas Stödområde A. Förslaget omfattar alla yrkesverksamma personer som tar examina och flyttar till någon av de utpekade kommunerna. Dessa kommer få 10 procent av sina studieskulder avskrivna varje år upp till totalt 300 000 kronor. Det skulle både underlätta för de som vill flytta tillbaka till sina hemkommuner och för kommuner att rekrytera kvalificerad arbetskraft från resten av landet.

Centerpartiet vill:

- Avskrivna studielånet med 10 procent per år på upp till 300 000 kronor för de som flyttar till glesbygdskommuner till exempel i Norrlands inland.

Fungerande infrastruktur i Norrland

En väl fungerande infrastruktur är en grundläggande förutsättning för ett levande Norrland. Infrastrukturanlagen måste öka och fördelas mer rättvist i hela landet. Inte minst norra Sveriges näringsliv har ett behov av en fungerande och effektiv infrastruktur för såväl gods som människor.

Trots stora avstånd och glesbefolkade län har norra Sverige en viktig roll i svensk export som måste vårdas och vässas. Skogen, malmen och stålet är viktiga exportvaror som utgör en avsevärd del av Sveriges ekonomi. Den norra delen av landet, med sina rika naturresurser, bidrar stort till denna utveckling. En viktig förutsättning för export är fungerande transporter.

Bättre vägar i norra Sverige

Sverige består av 43 000 mil enskilda vägar som sköts och underhålls av föreningar och privatpersoner. Det är de enskilda vägarna som möjliggör att en miljon människor dagligen kan påbörja och avsluta sin resa till jobb och hem. Ansvariga för de enskilda vägarna är väghållarna, exempelvis enskilda markägare, vägföreningar eller samfällighetsföreningar. Av de enskilda vägarna får bara en knapp femtedel, eller 7 700 mil, statsbidrag som ska bidra till att vägarna tillgodoser behoven och håller hög transportkvalitet.

I norra Sverige finns flera exempel på när Trafikverket lämnat ifrån sig ansvaret för vägar till de som väljer att bo kvar eller när underhållet av återstående statliga vägar inte sköts. Så kan det inte vara. Staten måste ta ansvar för att underhållet av vägarna sköts. Vägarnas dåliga skick försvårar även att använda tyngre, längre och mer transporteffektiva fordon. Dessa fordon har stora miljö- och samhällnyttor genom att kapacitet utnyttjas mer effektivt och utsläppen per transporterat ton minskar, samtidigt som konkurrenskraften förbättras för transportberoende näringar, exempelvis skogsindustrin.

Det senaste året har hushåll, vägsamfälligheter och kommuner i Norrland också drabbats av snöröjningsproblem eftersom Trafikverket gjort en dålig upphandling. Tidigare kunde entreprenörerna passa på att, mot betalning för den faktiska sträckan, ploga även de enskilda vägarna i närheten. Med de nya reglerna från Trafikverket är detta inte tillåtet och många vägföreningar kommer inte att klara den merkostnad som nu följer. Detta blir dessutom en orimlig situation eftersom det är Trafikverket som både står för bidragen till de enskilda vägarna och därmed betalar plogningen.

Kilometerskatt är en ny skatt som den nuvarande regeringen vill införa på transporter med tunga lastbilar. En kilometerskatt skulle slå hårt mot konkurrenskraften för företag i Norrland, inte minst för skogsindustrin. En kilometerskatt skulle också försvåra för lantbruket i Norrland.

Centerpartiet vill:

- Förstärka underhållet av enskilda vägar med 300 miljoner
- Stoppa Trafikverkets överföring av kostnader på enskilda för vägunderhåll och snöröjning.
- Stoppa planerna på en kilometerskatt som gör det dyrare att driva företag och bo i norra Sverige

Bättre järnvägar i norra Sverige

Norra Sveriges näringsliv har ett behov av en fungerande och effektiv infrastruktur för så väl gods som människor. På många håll i runt om i norra Sverige drabbas resenärer av tåg förseningar. Det beror till stor del på en släpande underhållsskuld för den svenska järnvägen. Enbart för 2020 är skillnaden mellan budgeterat underhåll och underhållsbehovet uppskattningsvis dryga fyra miljarder kronor enligt Trafikverkets beräkningar. De brister som finns i det svenska järnvägsnätet behöver åtgärdas. Centerpartiet satsar därför 4 miljarder kronor mer än regeringen över en treårsperiod för underhåll av järnvägen i syfte att öka punktligheten. Av dessa går 1,5 miljard kronor särskilt till att stärka de lokala och regionala järnvägsnäten. Det regionala och lokala järnvägsnätet måste fungera. Tyvärr har detta sedan många år prioriterats ner. Trafikverket har till exempel pekat ut 69 regionala och lokala banor där hastigheten riskerar att behöva sänkas på grund av banornas dåliga skick. Det är allvarligt eftersom flera av banorna är mycket viktiga ur ett regionalt utvecklingsperspektiv för arbetspendling, kollektivtrafik och inte minst näringslivets godstransporter. Infrastrukturen i Norrland är kraftigt eftersatt. Centerpartiet vill därför göra en prioritering i denna satsning och rikta 500 miljoner särskilt mot regionala och lokala banor i Norrland. Med dessa pengar börjar vi betala av underhållsskulden. Det är dags för tågen på att börja gå i tid.

Det är samtidigt viktigt att fortsätta investera i järnvägsnätet. Botniabanan, Mittbanan, Malmbanan, Ostkustbanan är några av de banor som är viktiga för tågresande i norra Sverige och bidrar till att människor kan bo och pendla i större regioner. Många godstrafiksträckor såsom Inlandsbanan är viktiga för industrin och det lokala näringslivet men är idag kraftigt eftersatta.

Detta är bansträckor med viktig godstransportfunktion med stor betydelse för jobb och tillväxt. Dessa hamnar i regel långt ned på Trafikverkets prioriteringar där stambanorna alltid ligger först. De regionalt viktiga men mindre banorna utanför stomnätet blir därför i många fall aldrig upprustade.

Centerpartiet vill:

- Förstärka järnvägsunderhållet med 500 miljoner kronor årligen för att rusta upp regionala och lokala banor och underlätta tågpendlande och godstransport i Norrland.
- Påbörja och färdigställa Norrbotniabanan.

Värden från naturresurser ska stanna där de skapas

Väl fungerande självständiga och starka regioner är avgörande för att stärka den lokala och regionala konkurrenskraften och skapa bättre förutsättningar för företagande, innovationer och investeringar. För Centerpartiet är det självklart att människor i större utsträckning ska få behålla frukterna av sitt eget arbete. Lika självklart ska det vara att Norrlands regioner, som bidrar med värdefull produktion får behålla delar av detta värde.

Regionaliserad fastighetsskatt på vissa fastigheter

I Norrland produceras varje år energi för flera miljarder kronor, trots det tillfaller inte pengarna regionerna. Samtidigt ses Norrland som en bidragstagare istället för bidragsgivare. Detta vill Centerpartiet ändra på genom att se till att de värden som produceras i regionen också stannar i där.

Under 2017 stod de fyra nordligaste länen för 3,4 miljarder av de totala intäkterna från fastighetsskatt på vattenkraftverk på 4,2 miljarder.⁷ Det är ett exempel på hur mycket Norrland bidrar med till den nationella statskassan.

För att regioner som bidrar med värdefull produktion ska få behålla delar av detta värde, vill Centerpartiet att Norrlands intäkter från fastighetsskatten på elproducerande fastigheter regionaliseras.

Genom att regionalisera fler delar av den statliga fastighetsskatten stärks regionernas möjligheter att föra en tillväxtfrämjande politik utifrån sina egna förutsättningar. Det kommer ge både kommuner och regioner bättre förutsättningar att förbättra sitt företagsklimat, göra produktiva investeringar och upplåta mark åt viktig infrastruktur och produktion.

För norra Sverige skulle detta leda till starkare och mer självständiga regioner. Något som är avgörande för att stärka den lokala och regionala konkurrenskraften i Norrland och skapa bättre förutsättningar för företagande, innovationer och investeringar.

Centerpartiet vill:

- Att värden som produceras i regionen också stannar där genom att fastighetsskatten på elproducerande fastigheter regionaliseras. 85 procent av dessa intäkter skulle tillfalla Norrland.

Inför ett landsbygdsavdrag för likvärdig service och mer pengar i plånboken för människor på landsbygden

Landsbygden drivs i stor utsträckning av olika föreningar och ideella krafter. När det offentliga inte klarar av, eller inte prioriterar, att ta ansvar för viktig service är det de enskilda människornas engagemang som får landsbygden att fungera. Att uppmuntra detta engagemang är viktigt, då det är en central del i utvecklingen av landsbygden. Men det är även viktigt av rättviseskäl att se de extra insatser som krävs och de ökade kostnaderna som det medför för människor på landsbygden. Centerpartiet vill uppmuntra lokala engagemang genom en reform som ger mer pengar i plånboken för människor på landsbygden.

Skatteavdrag för medlemsavgift till samfällighetsföreningar

Många regioner i Norrland har en hög kommunalskatt sett till det nationella genomsnittet, vilket gör att man har mindre pengar att röra sig med efter skatt. Dessutom måste många som bor på landsbygden i Norrland gå ihop i samfällighetsföreningar och betala en medlemsavgift för att sköta gemensamma områden som underhåll av gatlysen och vägar. Samhällsservice som i städerna går över kommunalskatten. För att kompensera för de kostnader boende på landsbygden har så vill Centerpartiet införa skatteavdrag för medlemmar i samfällighetsföreningar.

När människor inte har möjlighet att ta del av kommunal service måste man gå ihop för att samordna bland annat snöröjning, renhållning och VA- nät. Detta kan vara kostsamt och tidskrävande. I Norrland finns runt 6500 samfällighetsföreningar som består av över 60 000 medlemmar⁸. Dessa förvaltar gemensamma områden som exempelvis vägar, gatlysen, energianläggningar, lekplatser, avloppsledningar, badplatser och båtbygggar⁹. Åtgärder som kostar pengar och ofta kräver ideellt arbete av de boende för att administrera ansvarsområdena. Vissa samfällighetsföreningar har endast grönytor medan andra har dyra byggnader, garage och avloppssystem. Medlemmarna uttaxeras per andel vilket innebär att de som har en större del av samfälligheten betalar mer än de med mindre andel. Hur många man är som delar på kostnaden varierar mycket. Samfälligheter kan innehålla allt från ett par till hundratals delägare. Det är vanligt att den årliga avgiften till samfällighetsföreningen ligger mellan 1500 kronor och 8000 kronor, men det kan både vara mer eller mindre än så.

För att lätta på de ekonomiska kostnaderna föreslår Centerpartiet att medlemmar i en samfällighetsförening som bor på landsbygden ska kunna göra avdrag på avgiften till samfälligheter med 50 procent upp till ett tak på 3000 kronor. Det skulle innebära upp till 3000 kronor mer i plånboken för människor på landsbygden. När enskilda människor själva behöver engagera sig för att det offentliga åtagandet brister är det orättvist med en allt för hög beskattning. Detta förslag innebär mer pengar i plånboken men också mer rättvisa för människorna på landsbygden. Samhället behöver hålla sitt löfte till den svenska landsbygden. Landsbygden ska utvecklas, inte avvecklas.

Centerpartiet vill:

- Införa ett landsbygdsavdrag där man som medlem i samfällighetsföreningar i landsbygd ska kunna göra avdrag på avgiften med 50 procent, upp till ett tak på 3 000 kronor.
Satsningen är på två miljarder kronor under nästa mandatperiod.

8 Statistik från Lantmäteriets offentlighetsuttag 2018

9 https://www.lantmateriet.se/globalassets/fastigheter/broschyror-och-produktblad/bredband_landsbygd.pdf